

I Vestergade der bor en bager

- en udvandrers erindringer.

Olga Habersat

Olga Habersat blev født i 1878 i Thisted som datter af bagermester Johan Chr. Carl Habersat (1839-1898), der stammede fra Holsten. I 1896 udvandrede Olga Habersat til Amerika, hvor hun to år senere blev gift og slog sig ned i Denver, Colorado, men flyttede ti år senere til Utah.

Olga Habersat vendte aldrig tilbage til Danmark, men hendes erindringer blev i 1991 afleveret til Lokalthistorisk Arkiv i Thisted af en efterkommer med tilladelse til offentliggørelse. Første halvdel af erindringerne bringes her i Kaj Sekkelunds oversættelse:

Min familie

Det allerførste, jeg husker, er en meget stor gul hund, som vi havde, kaldet Moses. Moses var så stor og fed, at det skvulpede, når han gik. Min bror Herman, der var ti år ældre end jeg, satte mig en dag efter middagsmaden op på en stol, og sagde: "Olga, hvis du ikke holder op med at spise så meget, vil du blive lige så tyk som Moses". Jeg blev bange, men tænkte, at jeg ville blive ved med at spise.

Inden jeg fortæller mere om mig selv, vil jeg gøre jer bekendt med mit hjem og min familie. Min far var tysk født¹), bager af erhverv, og som det var almindeligt i disse dage, vandrede han fra by til by og arbejdede, når lejligheden bød sig. Han gik hele vejen fra Nord-Tyskland til Danmark (han var, hvad man kaldte "Gessell"²), og da han kom til den lille by Thisted, fik han arbejde i et bageri. Der mødte han min mor³), som var eneste pige i en familie på ni drenge.

Min mor og far var forlovede i fem år, imedens arbejdede min far i sit fag og sparede op til deres fremtidige hjem. Da de blev gift⁴), købte far bageriet, der blev hjemmet, hvor alle børnene fødtes og voksede op. Min kære lille mor fik femten børn - en meget stor familie selv dengang, men kun otte overlevede. Syv døde som spæde.

I denne store familie var jeg den tolvte. Min mor var en smuk, lille kvinde - som Alice-i-Eventyrland, blåøjet og skøn. Hun var alt, hvad en hustru og mor skulle være, en dygtig husholder og en pragtfuld mor fuld af kærlighed og venlig. Min far var næsten et hoved højere end mor med en rank holdning, og jeg husker, at hans øjne virkede nærmest sort-blå og store. Han var meget god og venlig, hårdt arbejdende, ærlig og respektabel i alle henseender.

Jeg husker ikke meget om min ældste søster, Julia⁵). Hun var mange år ældre end jeg. Adolph⁶), den ældste bror, var noget særligt for alle os børn. Han var meget aktiv. Jeg husker, når han sprang over en buk, og han kunne springe højere end nogen, vi kendte. Og alle de dejlige ting, han kunne lave af pap! Borge med tårne og

sænkebroer, skønne haver og huse. Han kunne lave en hel landsby på et stykke pap. Adolph var geniet. Han blev kun sytten år gammel syg af mavesår. Lægen satte ham på diæt af brød og mælk i et helt år, ellers ville han ikke blive rask. I et år spiste han ikke andet end brød og mælk. Det må have krævet en kæmpe viljestyrke, idet vi havde et bageri og solgte sukkerstads, som min far lavede hveranden dag.

Jeg husker, når det blev juleaften, og mor havde stor middag. Den første ret var risengrød med varm, sød øl, derefter en fiskeret fulgt af gåsen, fyldt med æbler og svesker, rødkål, kartofler og sovs, derefter kom frugtkagen med flødeskum, kaffe, nødder og slik. Men Adolph spiste sin brød og mælk. Det synes ikke at bekymre ham, han var besluttet på at blive rask. Medens han ikke var i stand til hårdt arbejde, hjalp han til i bageriet og lærte sig selv det tyske sprog - alt var hjerne og intelligens.

Herman⁷) var større end Adolph, selvom han var tretten måneder yngre. Han hjalp far i bageriet, indtil han var enogtyve, hvor han tog til Amerika, før militærsystemet i vort land kunne indkalde ham til tjeneste. Jeg må her bemærke, at Adolph også tog hjemmefra i en alder af enogtyve. Det var loven i Danmark, at når unge fik den rette alder, blev de indkaldt af regeringen til to års militærtræning. Jeg husker ikke, hvad de fik i løn, hvis nogen, men jeg ved, at når de unge mænd fra vores by kom hjem på besøg, så de så godt ud, at alle pigerne blev forelskede i dem, eller måske snarere deres uniformer.

Hvis mor syntes at elske Herman en smule mere end os andre, er jeg sikker på, at familien ikke vil bebrejde hende, han var så vidunderlig god og betænksom mod hende. Vi beundrede alle Herman - store som små.

Emma⁸) kom bagefter, en svagelig, bleg pige med dejlige bløde øjne og lange skinnende fletninger af brunt hår. Emma havde en vidunderlig stemme soprano, og hun og Herman plejede at synge meget sammen. Herman sang tenor. De havde begge gået til sangundervisning, og de sang altid ved sammenkomster. Emma var så lille og spinkel, at jeg plejede at undre mig over, hvordan så lille en person kunne have så gloriøs en stemme. Når hun sang, var jeg ofte bange for, at hun ikke kunne holde tonen, hun kunne gå meget højt, men uden besvær svævede hun som en fugl. Hun syntes aldrig rigtig rask eller stærk, og jeg husker, at hun som kun sekstenårig var udsat for en alvorlig operation.

Emma og Herman kom til dette land sammen. Skibet, de sejlede med, blev en nat fanget mellem to isbjerge. Emma sagde, at alle vågnede, det lød som æggeskaller, der knustes, alle var meget bange. Men de landede sikkert i New Yorks havn.

Min ældste søster Julia, tog hjemmefra til Amerika for at bo hos min tante og onkel. Efter at hun var blevet gift, skrev hun til Emma, at hun skulle komme og bo hos

¹ Johan Christian Carl Habersat født 1839 i Goldenstein, Holsten.

² håndværkersvend, bruges ofte i betydningen omvandrede håndværkersvend.

³ Christine Christensen født 1842 i Thisted.

⁴ Brylluppet fandt sted 29/4 1866.

⁵ født 1865.

⁶ født 1869.

⁷ født 1870.

⁸ født 1873.

hende. Hun havde ægtet en franskmænd - en katolik, og havde et pigebarn kaldet Julia.

Hvis Emma var blevet hjemme, havde hun måske stadig været i live. Hun døde som syvogtyveårig efterladende sin mand (en dansker) med tre små børn på fem, tre og et år. Sorgen var stor hos den stakkels far og hans tre små moderløse børn. Livet er ind imellem hårdt - for os alle.

Ingeborg⁹⁾ var den næste - min favorit søster. Hun og jeg var altid tæt sammen - næsten som tvillinger. Hvor jeg elskede hende! Ingeborg var en rigtig dame, som altid gjorde det rigtige på det rigtige tidspunkt. Hun var meget smuk med en masse gult hår, store blå øjne og lyserød og hvid fremtoning. For mig var hendes udseende helt rigtigt. Ingeborg var min første kærlighed. Når vi var nogensteder til fester, sagde mor altid, at jeg skulle være pæn og ikke gøre eller sige fjollede ting. Men Ingeborg fortalte altid mor, hvordan jeg havde sat hende i forlegenhed ved at få alle til at grine. Jeg følte altid, at det var op til mig at være vittig og sørge for at alle morede sig. Når jeg ser tilbage, takker jeg for min humoristiske sans. Den har været nødvendig.

Derefter kom Johanne¹⁰⁾. Hun og Ingeborg skændtes altid - og hvad enten det var rigtigt eller forkert, holdt jeg altid med Ingeborg. Jeg ved, at vi ikke var retfærdige mod Johanne. Ingeborg og jeg var næsten lige gamle, fortalte hinanden små hemmeligheder, legede sammen, og ville ikke have Johanne med.

Vestergade set fra vest omkring 1900. Midt i billedet lige overfor Skolegade ses huset, der indtil 1898 var familien Habersats bageri med en pige i døren. Kort tid efter at Habersat forlod stedet, blev huset påført endnu en etage. Stedet har været bageri fra begyndelsen af 1800-tallet og indtil 1980.

Den næste var Valdemar¹¹⁾. Han var et smukt elskeligt barn med store blå øjne. Han var så beundringsværdig og sød, at vi alle elskede ham. Efter Valdemar kom endnu en lille dreng, som døde efter tre måneder. Jeg husker stadig, hvordan mor lagde tårer over øjnene på det lille døde barn, og lille Valdemar gik ind i værelset, hvor barnet lå, og tog tårerne. Jeg formoder, at han troede, at han kunne bruge dem selv. Jeg var da omkring fem år.

Vort hjem

Vi boede på en gade kaldet Vestergade. Det var én af hovedgaderne i Thisted. Den gik hele vejen gennem byen, men fra centrum og videre hed den Søndergade.

Vort hjem var femogfirs år gammelt, da min far købte det. Det var et murstenshus, og i stuen fandtes butik og vordagligstue ud til Vestergade. Spisestuen og køkkenet var ud til en smøge. Bageriet lå mellem vort hus og det næste. I det ene rum stod ovnen og i det andet, store rum stod borde hele vejen på langs ad rummet. Varmerummet lå over ovnen, hvor al dejen blev sat til hævnning.

Min far havde sine egne idéer, som var meget foran sin tid. For eksempel opvarmede far store kampesten i ovnen, flyttede dem til "varmerummet" og lagde dem i store vandbaljer for at lave damp til dejen. En meget primitiv dampningsmetode, men det virkede, og ingen fik tilladelse til at åbne døren, før al vandet var fordampet. I det samme rum, husker jeg, at han engang udklækkede nogle æg, som moderhønen havde efterladt. Folk grinte ad ham, men æggene udklækkede kyllinger.

En gang gik fra bageriet til butikken. Til den ene side var en gammel trappe, som gik ovenpå, hvor alle de ansatte mænd sov. Deroppe, over husets frontparti, spredte far kornet til tørring, inden det blev kørt til møllen. Han havde et stort forstørrelsesglas, med hvilken al kornet blev undersøgt, inden det blev købt. En del af overetagen var fyldt med kornsække, og vi børn havde en fantastisk tid med at lege der, hoppende fra sæk til sæk. For enden af gangen fandtes et lagerrum, hvor alle de gode ting, der blev brugt i bageriet, opbevaredes, såsom afskallede nødder, sukker, krydderier og ekstrakter. I et hjørne fandtes en stor indbygget morter, en morter som ofte ses som et apotek-symbol, en stor skål og en stor kugle på et kort skaft, hvor han knuste nødder, krydderier og tørt brød. Det tørre brød blandet med kanel og brunt sukker var en dejlig pynt på nogle af hans småkager.

Gangen gjorde derefter et sving, og det næste værelse var, hvor vi børn og tjenestepigerne sov. Vi blev opfattet som meget moderne, fordi vi havde madrasser og jernsenge både ovenpå og nedenunder. Overfor vort værelse var et stort aflukke til klæder, hvor vort tøj hang, og der var et stort skab til undertøj og sengelinned. Dette rum var stort nok til at rumme en seng hvis nødvendig. Hver af os piger havde en afdeling med forhæng i skabet, og vi blev opdraget til at holde det pænt og i orden. Vi havde en lille varmebrænder i vort værelse, og mor lod os altid have en olielampe - et glas med olie med en væge i, og en slags krave på vægen, så det ikke gled ned i olien. Det kunne brænde hele natten.

Jeg og Ingeborg sov altid sammen, og på kolde nætter forsøgte hun at overtale mig til at gå først i seng, når sengen var varm, fulgte hun efter. Det var i orden for mig.

Det næste værelse på gangen var brødrummet, hvor al rugbrødet blev opbevaret på hylder. Derefter kom butikken. Den havde et meget stort vindue med en hylde tværs over på midten, hvor glaskrukkerne med sukkerstads stod. Jeg husker, at da jeg var kommet til Amerika til Julias hjem, tegnede jeg et billede af vort hjem i Danmark, da Julia spurgte efter det. Det virkede så realistisk for hende, at hun fik det indrammet.

Min far lavede pebermyntebolcher, og han havde en god handel, da vi boede lige overfor skolen, og børnene kom og købte for deres småører. Han lavede altid bolcher

⁹ født 1877.

¹⁰ født 1882.

¹¹ født 1883.

hver anden dag, og dertil købtes en masse fra bolchefabrikkerne.

Far var en dygtig bager. Han bagte 1100 pund rugbrød - hver dag, og ofte blev der bagt det dobbelte om dagen. Opkørslen udenfor bageriet var ofte fyldt med folk - landmænd, der kom efter rugbrød. Nogen af dem købte så mange som tolv eller femten stykker, hvert brød vejede $1\frac{1}{3}$ pund¹²). Til byfolkene havde vi brød, der vejede henholdsvis $\frac{1}{3}$ - $\frac{1}{2}$ og $\frac{2}{3}$ pund. Far bagte også hvedebrød, der kostede 20, 40 eller 60 ører pr. stk.; og franskrød lavet af mælk, surdejsbrød og rundstykker med små blå frø ovenpå. Det var altså sammen godt! Der var også mange slags kaffebrød og dansk wienerbrød, og tvebakker.

Vi havde en god forretning. Far beskæftigede en svend og altid en flok unge drenge, som lærte bagerfaget. Min far blev kaldt "mesteren". Han var altid iført hvide skjorter, vest, bukser og en hvid hat. Arbejdet begyndte omkring kl. 2 om morgenen, og man sov om eftermiddagen.

Vi havde en stor gårdsplads. Til den ene side havde far en blomsterhave, og jeg har aldrig set så smukke blomster nogensteds. Han havde alle slags roser, den rene hvide rose, der blomstrer i juni og fylder luften med dets dufte, ved enden af en mos-rose så fuld af torne, at man knap tør plukke en; en stor rød rose som "the American beauty", så dyb i farven at det ligner sort fløjel, før det udfoldes, og skønnes af alle en stor gul rose, der er næsten som en flamme, når man ser i det. Småblomsterne fyldte luften med dufte. Der var margueritter og brøndkarse¹³) over hele hegnet. Far havde lås på lågen, og selv min mor måtte spørge ham om nøglen, når vi børn ønskede at se det. Jeg er glad for, at jeg stadig husker disse dejlige ting, og stadig kan se haven i erindringen.

Når far gik tur i byen, havde han høj silkehat på og bar en stok. Jeg tænker på, om du kan se hjemmet, som jeg ser den i erindringen.

Da jeg var fem og Ingeborg seks år gammel, begyndte vi i skolen - en privatskole hos en ældre frøken. Hendes navn var frøken Plush. Vi lærte at læse, skrive og regne og også håndarbejde. Når som helst een af de små piger ikke gjorde tingene så godt som forventet, blev hun tappet oveni hovedet med frøkenens fingerbøl.

Om vinteren gik vi i træsko og havde vore tøjsko i skoletasken. Til tider gik vi i sivsko istedet for tøjsko. Jeg husker manden, der lavede vore siv- og træsko meget godt. Han boede lige på den anden side af gaden. Hans navn var Andersen. Han tilmålte vore siv- eller træsko ligeså omhyggeligt, som var det lædersko.

Jeg og Ingeborg gik på frøken Plush's skole i et år. Derefter begyndte vi i den offentlige skole. Vi var glade den dag, mor fortalte os, at vi skulle begynde i den offentlige skole den følgende mandag.

Mine bedsteforældre

Vi havde en masse skæg, vi var mange, og mine bedsteforældre boede kun et kort stykke fra vort hjem¹⁴). Jeg beundrede min bedstemor. Hun var en lille kvinde med

et sødt smil. Jeg tror nok, at jeg var hendes yndlingsbarnebarn. Når som helst vi havde noget ekstragodt derhjemme, sørgede jeg for et levne noget til min bedstemor. Mor var så fantastisk god mod sine forældre. Næsten hver dag ved middagstid tog hun noget fra af vores mad, og bragte det til sine gamle forældre. Når far og mor gik ud om aftenen, hentede mor bedstemor, der kom og var hos os børn.

Jeg fik ofte om sommeren fat i bedstemor¹⁵), og vi gik en tur ud på landet og op på en bakke, kaldet Simonsbakke. Så sad vi der og spiste den frokost, jeg havde medbragt, og bedstemor fortalte om sin barndom og sit hjem. Hendes far var postbefragteren i Thisted¹⁶). Han red på en hest, og når han kom ind til byen, blæste han i en trompet, så alle de gode mennesker blev klar over, at posten var kommet. Han blev dræbt af hesten. Min oldemor¹⁷)føjte et varsel, at hun aldrig ville se ham levende igen, den sidste gang han forlod byen. Hun fortalte min bedstemor, at det var sandt, at han blev bragt hjem som død.

Bedstemor fik ni sønner og en datter - min mor. Hun kartede og spandt garnet til alle drengenes og bedstefars tøj og overfrakker. Al syning blev gjort i hånden, der var ingen maskiner i disse dage, og hun fremstillede også sin egen og min mors tøj. I sin "fritid" var hun landsbyens tøjmaker. Hun strikkede alle deres sokker, strømper, undertøj og underkjoler. Hun havde ikke megen tid til selskabelighed, men hun fandt dog tid til en blomsterhave og store røde hindbær og flere slags stikkelsbær, nogle var store og gennemsigtige, så man kunne se frøene i dem, og nogle var hårde og grønne og søde som honning. Jeg elskede at hjælpe hende med bærplukningen.

Bedstefar¹⁸)belånte deres hjem for at genopbygge det, men var ikke i stand til at betale lånet. Min far betalte det, så hjemmet blev vores, men mine bedsteforældre boede der, som om det var deres eget, de solgte endda bær fra haven, og min mor betalte dem for de bær, hun fik.

Jeg elskede dem. Om vinteren når jeg havde været ude at lege i sneen - slædekørsel, og blev gennemblødt til skindet og mine fødder våde, gik jeg til min bedstemor. Først fik hun mig gennemtør og varm. Derefter satte hun kaffekanden på det lille gamle komfur, pakkede mig godt ind og bandt sit store uldne trekantede grøn-og-sortede tørklæde om mit hoved, gav mig fire øre og flødekanden, og jeg gik til forretningen og købte fløde til kaffen. Tit var der ingen penge i hendes gamle pung. Så drak vi kaffen sort med hvidt eller brunt kandis, som vi slog i mindre stykker. Vi kom sukkeret i munden og drak kaffen derigennem, og det forsødedes, medens vi drak det. Jeg opfattede det altid som noget stort at drikke kaffe med bedstemor.

Bedstefar var en meget stor pæn mand med grå lokker over hele hovedet. Han var født samme dag som kongen, og da han var krigsveteran fra krigen i 1848, da Preussen kæmpede imod vort lille danske land, blev hans fødselsdag husket, og han modtog hvert år en gave på 10 kroner direkte fra kongen. Han var altid til en fest om aftenen,

¹² 16 ounces (454 g.) = 1 engelsk pund.

¹³ zinnias og nasturtium.

¹⁴ se matr. kort. Habersat-familien boede i Vestergade matr. nr. 383 overfor Skolegade. Bedsteforældrene boede omme bagved på matr. nr. 373 for enden af Vesterstræde.

¹⁵ Inger Marie Strand født 1825 i Thisted.

¹⁶ Posttrytter Niels Strand født 1772 - død 28/5-1834, familien boede på Knakken i Thisted.

¹⁷ Ane Marie Jensdatter født 1777.

¹⁸ Smedemester Hans Christensen født 1819 i Hillerslev.

som byens ”spidsr” gav. Jeg kan stadigvæk se mor gøre ham klar til den store begivenhed, stramme slipset og indskærpe ham ”ikke at drikke for meget”, da han så blev vældig snakkesalig - men altid den samme gamle lykkelige slutning - at nogen bragte ham hjem. Kongens fødsels dag var en af de store dage i min barndom - ingen skole og orkestret, der marcherede gennem gaderne ved syvtiden om morgenen med alle byens børn bagefter. Det var en stor dag, og musikken var fantastisk.

En dag kom bedstefar ned og fortalte os, at der var noget i vejen med bedstemor. Han havde købt kød til deres middag, og hun kunne ikke finde ud af at lave det med løg og lignende, som jeg stadig gør i dag. Jeg husker, at jeg spurgte mor, om jeg skulle gå med ham hjem og lave middagen for dem. Han spurgte mig, om jeg vidste hvordan, og jeg var stolt af at kunne sige - ja. Bedstemor var aldrig rigtig sig selv efter dette, og det blev min mor til at sørge for, et de fik noget at spise hver dag. Mor var så god mod dem. Hvert år på bedstemors fødselsdag den 4. marts gik mor og vores tjenestepige op og vaskede og skrubbete deres hjem, og derefter satte de et langt bord op med alle slags god mad - frokost og kaffe. Min kære bedstemors gamle venner blev inviteret op om eftermiddagen. Og tro mig, jeg løb hele vejen hjem fra skole. Jeg tror, at jeg nød det ligeså meget som de gamle damer.

Gamle bedstefar døde, da jeg var elleve, og vi tog bedstemor helt hjem til os. Vi passede hende i fem år. Hver søndag morgen om sommeren blev hun klædt på af mor, der redte hendes hår og bandt en fin hvid kyse med blondkant over det og derover et fint sort kniplingstørklæde, der blev bundet, så man kunne se blondkanten på den hvide kyse, derefter en fin uldkjole og et uldent tørklæde over skuldrene, og vi småpiger fulgte med hende i hånden til kirkegården til bedstefars grav. Vi elskede hende, selvom hun havde mistet forstanden og skulle overvåges som et barn. Efter fem år i vort hjem blev hun bragt til onkel Ludvig¹⁹) i København, men der blev hun kun kort tid, da hans kone ikke ville passe hende, og min kære gamle bedstemor kom på et hospital for senile og gamle folk. Jeg husker, hvordan vi alle sørgede. Hun døde dér, men vi vidste, at hun blev passet godt. Onkel Ludvig gik på besøg hos hende, men hun kendte ham ikke.

Skolen

Ingeborg og jeg var uadskillelige i skolen, og når vi legede. Jeg var den største, selvom jeg også var den yngste, og jeg følte altid, at jeg måtte tage mig af hende. Jeg var hurtig til at lære og især til at regne. Jeg tror, at jeg var dygtig i skolen. En af mine lærere kaldte mig altid ”amerikaneren”, idet jeg allerede dengang planlagde at rejse til dette land.

Tysk var et af mine bedste fag. Jeg lærte det i skolen i fire år, og jeg elskede det, og far var stolt af mig. Jeg var den eneste af os, der var interesseret i hans modersmål. Udenfor byen lå et teglværk, og ejeren ansatte aldrig andet end tyske arbejdere. Min far var den eneste tyske bager, og de købte selvfølgelig al deres brød og kager i vores lille forretning. Mange gange når jeg var ude at lege eller sjippe i tov med nabobørnene, og disse tyskere kom til butikken, blev jeg kaldt ind for at klare snakken og

forretningen. Jeg tror, at jeg ønskede at lære sproget på grund af min far, men også fordi jeg elskede dets musikalske tone.

Teglværket i Torp, Thisted landsogn i 1907 med arbejdsholdet opstillet foran. Til højre ses de åbne bygninger, hvor mursten i lange rækker stod til tørring.

En sommeraften gik far og jeg ud for at se, hvad de lavede. Murstenene blev stablet højt, række efter række, for at tørre, tror jeg. Far talte med en af mændene, da en ung fyr, der så mig stå alene, kom nær og hviskede ”schönes Mädchen”. Romantik og ungdom er det samme på alle sprog. Jeg var da omkring fjorten år gammel.

Men jeg bliver nødt til at gå nogle få år tilbage, til da jeg var elleve. Ingeborg tolv. Vi skulle hjælpe i bageriet. Hver morgen inden skoletid skulle vi pakke de varme kager i dåser og bringe dem til butikken og lave glasur til de forskellige kaffekager. Glasuren bestod af stødt sukker med tilstrækkelig varmt vand, så den kunne spredes, og krydret med vanille og lemon. Far købte vanillen i lange stængler, og vi sugede den tykke, rige saft af dem. Noget af det kom langvejs fra. Jeg kan stadig se det, måske en fod lang og omtrent på tykkelse med fint spaghetti. Den kom indpakket i tinfoolie, og hvert stængel kostede ti kroner. Lemon-ekstrakten kom i store flasker. Efter skole skulle vi hjælpe lidt til i butikken. Da vi blev ældre, skulle vi hjælpe mor med at rede senge og vaske gulvene inden skole. Der var altid masser af arbejde, og mange at lave mad til. Mændene i bageriet fik morgenmad og frokost serveret dér, men de kom op i spisestuen til middag.

Jeg sluttede i skolen, da jeg var lidt over fjorten. Realskolen var lige begyndt for pigerne i byen, og skoleinspektøren kom til min far for at lade mig begynde i realskolen. Men jeg følte mig for stor til at gå i skole, gik i lange kjoler og havde håret sat op i en knold på hovedet. Jeg besluttede, at jeg ikke havde lyst til at gå. I stedet lod mor tjenestepigen gå, og Ingeborg og jeg hjalp til i butikken og køkkenet. Jeg kunne bedst lide arbejdet i køkkenet, idet jeg elskede at lave mad.

I København

Da jeg var femten, tænkte jeg, at det kunne være skønt at se noget af verdenen, så jeg skrev til onkel Ludvig i København og spurgte, om han kunne finde mig et arbejde. Han skrev straks tilbage, at nogle af deres venner ledte efter en ung pige som hushjælp. Hun skulle opfattes som en del af familien. Der var to børn - Eleanor på ca. ti og Niels på ca. otte. Jeg tog af sted med mine forældres tilladelse.

¹⁹ Ludvig Christensen født 1848.

Min onkel og tante havde ti børn, men de var glade for, at jeg kom der, hver gang jeg havde chancen.

Fru Nielsen var sød og venlig mod mig. Vi boede lige overfor et stort teater "Folketeatret", og hver uge når de kom dér, fulgte jeg med. Da fru Nielsen så mit skønne håndbroderede undertøj, og hvor dygtig jeg var med en nål, gjorde hun al husarbejdet, og jeg sad det meste af dagen og sent om aftenen og lavede broderier til hende. Jeg var i København om vinteren og ofte søndag aften, når jeg havde været hos min onkels hele dagen, gik jeg over en stor skøn bro kaldet Dronning Louises Bro. Denne bro delte to små søer, og denne vinter var de solidt gennemfrosset, og der blev bygget en ispavillon, hvor et orkester spillede, og skøjteløberne nød musikken. Jeg syntes, det var så skønt altsammen - skøjtebanen fuldt oplyst med gaslygter.

Jeg så mange smukke steder i København - slotte og parker, museerne og det skønne "tropical bothouse" i Tivoli. Jeg blev i København i syv måneder, men havde hjemmefra hele tiden. Så gik hr. Nielsen fallit. Jeg var glad for at være hjemme, og tro det eller ej, jeg havde opsparet hver krone, jeg havde tjent! Jeg brugte ikke en øre af min løn. Jeg havde lidt penge, da jeg tog hjemmefra, der blev brugt til gaver til min mor og familie.

Jeg blev hjemme for en tid og hjalp mor. Så fik jeg arbejde som kasserer i en stor dametøjsforretning - kun halvdags, idet der var to kasserere i forvejen - en formiddags og en eftermiddags. Jeg kunne meget godt lide det, når jeg kom der tidligt nok om morgenen til at komme på bogholderens kontor og hjælpe ham, inden forretningen åbnede. Han opfordrede mig altid til at tage et kursus i bogholderi, da jeg var ret kvik til regning, men det kunne min far ikke se. Han mente, at alt hvad en pige skulle planlægge var ægteskab og børn, men to somre fik jeg dog lov at gå til regning og skrivning hos en privatlærer.

Rejsen til Amerika

Det var medens, jeg arbejdede i forretningen, at jeg begyndte at planlægge at rejse til dette land. Jeg havde masser af giftechancer, måske bedre chancer end jeg fik senere, når det gjaldt det økonomiske, men jeg tror, at det som skulle ske, allerede var planlagt. Som lille pige havde jeg haft en kæreste - en nabodreng, hans navn var Christian, men som jeg voksede op, mistede jeg interessen for ham. Han, derimod, glemte ikke mig, og ugen før jeg rejste hjemmefra, kom han op og spurgte, om jeg ville være hans hustru. Mit svar var nej, jeg var besluttet på at ville se Amerika. Der var andre, men jeg var ikke spor "drenge-tosset". Jeg fortalte ikke mine forældre, at jeg havde skrevet til min søster Julia og bedt hende om at sende penge til min rejse til dette land med løfte om at betale tilbage senere.

Jeg husker dagen, hvor brevet kom med pengene i, og hvor glad jeg var, og hvor forfærdelig Ingeborg følte min rejse hjemmefra. Hun sørgede og græd, til hun blev syg, og hun lå i sengen en uge, splittet mellem ønsket om at følge med mig og frygt for at forlade hjemmet, men hun besluttede at følge med mig.

Vi indså kun meget lidt af den smerte, vi forvoldte vore kære forældre - stakkels lille mor - jeg kan stadig se hende, da vore tøjbylter var lukkede sammen og klar til afhentning, hvor forfærdeligt hun følte det, at hendes to

unge døtre rejste hjemmefra til et fremmed land så langt væk!

Mor fulgte os ikke til båden. Min far gjorde. Alle i den lille by kom til kajen og ønskede os held og lykke. En af fars gamle venner rejste tohundrede kilometer for at sige farvel til os. Han havde ikke selv nogen børn. Han spurgte mine forældre, om han måtte adoptere mig, da jeg var lille, men de ville ikke høre om det. Han var bolche-fabrikant og havde et smukt hjem. Jeg har stadig et billede af ham, som han gav mig med sit navn på. Da far sagde farvel, sagde han, "Ingeborg, hvis du ikke bryder dig om det nye land, du kommer til, så lad mig det vide, og jeg vil sende dig penge til hjemrejsen". Til mig sagde han blot "farvel", og jeg var stolt. Jeg vidste, at han følte, at jeg kunne tage vare på mig selv.

Båden afgik klokken syv om morgenen, og på et tidspunkt om formiddagen landede vi i den nordligste del af Danmark²⁰). Derfra rejste vi med tog gennem landet omkranset af bøgetræer - det danske nationaltræ. Den næste morgen gik vi igen ombord på en båd, som tog os med ud, hvor den store damper lå, som skulle bringe os over oceanet. Derefter begyndte den egentlige rejse. Ingeborg og jeg stod ved rælingen, indtil det sidste stykke land var forsvundet. Det sidste vi så, var et helt hvidt fyrårn, bølgerne slog imod det, og lidt senere var det forsvundet. Intet var at se

udover vandet og horisonten.

Det var et dansk skib²¹), og der var mange unge mennesker med hjemmefra, så vi kunne besøge hinanden. Da vi kom ud i Nordsøen, blev det meget hårdt.

Jeg husker, at vi sad ved rælingen og kikkede ned i vandet, det syntes som om, at vandene skiltes, og skibet sank ned, og at vi stod nærmest ret op på enden, når det kom op igen. Vi gik tur på promenadedækket, da pludselig det var, som om gulvbrædderne kom op og slog mig i ansigtet, og efter dette fulgte en uge med søsyge, en syge så skrækkelig, at jeg aldrig glemmer det. Man er ikke bare syg i maven og får kvalme, når man ser andre spise, man er syg i hele kroppen. Vi følte os begge meget dårlige.

Efter et vi havde fået det bedre, gik vi til spisesstuen. Jeg husker, at vi fik suppe som den første ret, og jeg bemærkede til Ingeborg, at det smagte som mor plejede at lave den. Vi fejrede pinsen på skibet, og vi fik en stor fasanmiddag med alt tilbehør, og vi nød det virkelig.

Vi sejlede i atten dage. Da vejret var meget dårligt, gik vi kun på halv kraft, tågehornet tudede sine advarsler hele natten. En dag var stormen forfærdelig. Jeg sad og læste i en bog med Ingeborg ved siden af. Bølgerne stod som bjerge efter skibet, og når de splittedes, blev alt oversprøjtet med vand. Jeg kikkede på Ingeborg, og hun

²⁰ formodentlig Aalborg.

²¹ Skibet hed "Hekla", og udvandringen fandt sted i maj 1896, da Olga Habersat var 17 år.

gråd, store tårer trillede ned ad kinderne. ”Hvordan kan du sidde og læse”, spurgte hun, ”når vi nårsomhelst risikerer at drukne i denne forfærdelige storm?”. Jeg smilte til hende og sagde: ”Nej, Ingeborg, vi drukner ikke. Jeg så det sidste nat i drømme. Vær ikke bange, vi vil komme sikre i land”. Jeg havde drømt natten før, at vi ville blive levende begravet, puttet i åbne grave, og da jeg følte at alt håb var forsvundet, skete der noget i den elvte time, som reddede os. Drømmen syntes så virkelig for mig, at jeg ikke følte nogensomhelst frygt. Og sådan har det været hele mit liv, at noget har givet mig tryghed, når tryghed var nødvendig.

Annoncer i Thisted Amtsavis, januar 1896. Det var i disse år en god forretning at befordre passagerer eller udvandrere over Atlanten. Og linierne – eller rejseselskaberne havde såkaldte udvandringsagenter over hele landet, f.eks. ses det, at Thingvalla Linien, som Olga Habersat og hendes søster formodentlig har benyttet, havde agenter over hele Thy.

Når vi havde det godt, nød vi rejsen. Maden var god, og jeg gik jævnlige til køkkenet efter ekstra lækre ting, hvis vi ikke brød os om det, der blev serveret. Så ung og fuld af liv og glæde - det tog mig ikke lang tid at finde ud af, at den unge fyr i køkkenet syntes om mig. Han ville skaffe alt til mig af specialiteter, frugtkager o.s.v.. Den lille flok hjemmefra fik kaffe hos os hver eftermiddag. Jeg tog kaffekanden med ned i køkkenet, og min ven gjorde resten. Jeg var ikke forelsket i ham, men når et smil kunne gøre så meget, hvorfor så ikke smile?

Vestergade 26 for enden af Frederiksgade, 1900-1910. På billedet ses "Jernbane-Hotellet" og et stort skilt "Til Amerika", hvilket reklamerede for P. Andersen, der i kælderlokalerne havde træhandel og udvandringskontor. Det ses, at P. Andersen var agent for flere forskellige linier – eller rejseselskaber.

En dag, mens vi nød rejsen, fortalte hver eneste i vores flok, hvad han eller hun havde i sinde, når vi ankom til det nye land. Jeg havde ikke sagt noget, da en ung fyr hjemmefra sagde: ”Hvad med dig, frøken Olga?”. ”Åh”, sagde jeg glad og hemmelighedsfuld, ”jeg vil være barneplejerske, jeg hører, at det betales godt!”. Af en (for mig) uforklarlig grund blev der ikke sagt et ord. Jeg kikkede på Ingeborg, og Ingeborg så ud som torden. Den

fantastiske intuition, som kvinder siges at eje, fortalte mig, at noget var galt, og at jeg var skyld i det, så jeg rejste mig og gik til skibets ræling. Kort efter blev en arm stukket om min skulder, og den samme unge mand sagde: ”Ha’ det ikke dårligt, du sagde ikke noget forkert”. Men min kære Ingeborg forklarede mig denne aften, hvad det krævede for at blive barneplejerske, så jeg besluttede at planlægge noget mindre kompliceret.

En anden dag havde vi fornøjelsen af at betragte hvaler, som fulgte skibet. Vejret på den sidste del af turen var udmærket, og vi havde det så godt, at vi glemte afskeden i New Yorks havn. Jeg husker ikke navnet på det sted, hvor vi først kom, men dér blev vi bragt over på en mindre båd og sejlede et par timer til en jernbanestation, hvorfra toget skulle afgang ved midnatstid. Ingeborg og jeg sad i vaskerummet, da en mand kom op og talte til os på engelsk. Vi rystede på hovederne, at vi forstod ham ikke. Han begyndte derpå at tale tysk, og jeg forstod ham da, og fortalte ham, at vi gerne ville sende et telegram til Rochester i New York for at fortælle, at vi ville være der dagen efter. Han bad mig følge efter. Jeg forlod Ingeborg, der blev tilbage for at se efter vore bylter, og jeg fulgte efter denne fremmede mand. Jeg husker, at vi forlod stationen, krydsede gaden og gik ind i en cigarbutik. Han fortalte ekspedienterne noget på engelsk, jeg ved ikke hvad, og de kikkede alle på mig. Jeg kikkede tilbage uden nogen frygt i hjertet. Lidt efter tog han mig med til stationen til telegrafkontoret, og derefter tilbage til Ingeborg, der var nærmest skør af angst for, at hun aldrig ville se mig igen, og hun kunne ikke fortælle det til nogen.

Jeg har ofte undret mig, siden jeg læste om al den dårligdom, der er i verden, hvorfor han tog mig med tilbage. Måske havde han selv en ung datter.

I New York

Ved midnat afgang vort tog til Rochester. Før dette havde vi vekslet vore danske penge til amerikanske og købt noget at spise. Vi brød os ikke særlig meget om vor frokost, for os var det brøddej med æbler midt i. Det var en lang trættende tur. Jeg var så træt og søvnig, at jeg var ved at falde i søvn, men Ingeborg vækkede mig og der var nogle unge drenge på den anden side af midtergangen, som grinte hver gang, jeg nikkede med hovedet, men åh hvor var jeg træt.

Næste morgen var det ”Decoration day”. Alle var klædt på i skønne lyse sommerkjoler og med parasoller, og vi havde stadig vore vinterfrakker og rejsekapper på! Ved totiden om eftermiddagen råbte konduktøren ”Rochester”, og lidt efter var vi der, men ingen var i sigte til at hjælpe os. Vi stod på stationen med alle vore bylter på udkik efter et kendt ansigt, men så kun fremmede og hørte kun et ukendt sprog. En taxa chauffør kom over og spurgte, om vi ønskede en taxa. Vi vidste, hvad han mente, så jeg begyndte at lede i min pung med tårerne trillende ned ad kinderne. Jeg var meget træt og skuffet, idet jeg var sikker på, at nogen ville hente os, efter et jeg havde sendt telegrammet. Pludselig skreg Ingeborg: ”der er Herman!”. Velsignede redning, ja, der kom han løbende. Han tog selvfølgelig hensyn til alt, gav chaufføren vore kuffertmærker, så vi fik bagagen med os.

På vejen ud til min søster Emmas hjem fortalte han, hvordan han havde været nede for at møde ved hvert tog, der var kommet ind, siden de fik telegrammet. Han havde

været hos Emma hele natten, og han var på vej til stedet, hvor han mønstrede, da han besluttede at tage til stationen og se efter, hvornår det næste tog fra New York City ankom, og dér stod vi! Vi var glade! Min bror Adolph var hos Emma, så vi fik en stor gensynsfest. Herman fandt mine sangbøger i tasken, og der stod jeg med min hat og frakke på og sang alle de dejlige danske sange for ham. Jeg kan stadig se ham hændervridende, bevæget, da han sagde: "Hvordan kan du synge sådan efter din rejse, tænk hvilken sang vi vil få, når du har hvilet ud". Min stemme var ikke særlig stærk, men den var klar og høj.

Vi havde nogle vidunderlige aftener hos min søster. Danskerne, nordmændene og svenskerne samledes der aften efter aften, og vi sang altid, men jeg blev altid spurgt, om jeg ville synge alene.

Ingeborg og jeg sukkede over vores søster. Hun så så svag ud - for meget lig en engel. Hun havde en pige, Esther. Jeg blev der kun kort tid, så tog jeg med toget til Medina, en lille landsby, for at tage ophold hos min ældste søster, Julie. Ingeborg og jeg græd bitre tårer ved adskillelsen, men det var aftalen hjemmefra, at jeg skulle bo hos min søster Julia, og Ingeborg hos Emma. Det var kun nogle få timers rejse med toget, men det virkede som en lang vej. Jeg misundte Ingeborg, at hun kunne blive, hvor de unge mennesker var.

Julias mand, Will, og deres lille pige, som også hed Julia, modtog mig på stationen. Jeg glemte, at de ikke forstod dansk, så jeg begyndte at spørge til min søster. Han rystede på hovedet og smilte. Så vi gik til deres hjem i stilhed, og mit svælg snørede sig sammen. Kun meget lidt ville have bragt mig tilbage til Rochester. Julia gav mig en varm velkomst og var glad for, at jeg var kommet, og hun havde morgenmaden parat. Dette hjalp fantastisk! Min niece sad og kikkede på mig og undrede sig over, hvorfor jeg ikke kunne tale med hende. Hun var ni år gammel og en køn lille pige. En dag satte hun sig hos mig på divanen, snakkende. Selvfølgelig vidste jeg ikke, hvad hun sagde, men da min søster kom ind, grinte hun og sagde, at lille Julia talte babysnak, og hun sagde: "Hvis babies forstår det, tror jeg også tante Olga kan!".

Det tog ikke lang tid, før jeg kunne skelne de forskellige ord. I begyndelsen lød det, som om alle ordene løb sammen, men hurtigt kunne jeg forstå enkelte ord. Den første søndag lå jeg i sengekøjen og studerede vittighedsbladene. Ved at kikke på billederne kunne jeg regne ud, hvad de sagde. En dag gik lille Julia og jeg en tur. Jeg blev sulten efter bolcher, men vidste ikke, hvordan man sagde det på engelsk. Jeg spurgte, om hun kunne skaffe noget "brystsukker". Julia rystede på hovedet og forstod det ikke, og jeg tænkte på, hvor mærkeligt det var. I mit land vidste alle, hvad der mentes med brystsukker.

Da jeg havde været i min søsters hjem i tre måneder, læste jeg den første roman på engelsk. Jeg husker ikke bogens titel, men den begyndte med "Alice, Alice, Alice - en skinger stemme lød gennem skovene". Da Julia fortalte det til Will, ville han ikke tro det muligt, så jeg genfortalte historien til Julia, og hun oversatte det for ham. Efter dette kunne jeg gå i butikkerne for min søster og gøre hendes indkøb.

En søndag kom Herman og Ralph, en ven, på besøg på deres cykler. Jeg var glad, og jeg frygtede at se dem tage tilbage til Rochester om aftenen, men det gik ikke op for mig, at Ralph kom for at se mig. Jeg troede, at han kom for

at besøge min søster, idet han havde kendt Julia i flere år. Jeg var meget grøn og ikke spor skør efter drenge.

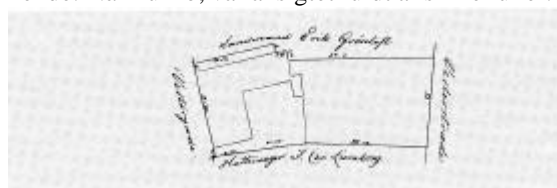
Jeg blev i Medina indtil nytår. Derefter besluttede jeg at tage til Rochester og finde et arbejde. Ingeborg skrev til mig, at hun havde fundet et godt arbejde og tjente 3 dollars om ugen. Julia betalte mig kun 1,25 om ugen, og hun beholdt 1 dollar, som jeg skyldte for billetten. Det gav 0,25 dollar i rede penge om ugen. Heldigvis behøvede jeg ikke købe tøj, da mine kjoler og frakken hjemmefra var den helt rigtige stil. Jeg sparede 0,25 dollars op om ugen, købte nogle små ju legaver, og betalte min rejse til Rochester.

Julia gav sin lille pige en stor, dejlig dukke i julegave dette år, og jeg håndbroderede alt undertøjet, små flannels skjorter, underkjoler med små blonder og fransk knappehulsarbejde, en fint håndlavet lærredskjole og en blå fløjls frakke med de store pufærmer, som var moden dengang. Mange år senere, da vi var på besøg østpå, viste Julia mig dukken med alt tøjet på, som jeg havde lavet.

Da jeg kom til Rochester, havde Ingeborg en ny kjole på af brunt silke, og den klædte hende så smukt, at jeg fortalte hende, at hun så ud som et modeblad. For mig så hun altid ud som en stor dukke med hendes gule hår, blå øjne og æblekinders ansigtsfarve. Jeg fik snart arbejde som andenpige i en stor husholdning. Folkene var venlige og gode mod mig, og jeg kunne lide arbejdet.

Omkring ved denne tid gik far bort²²). Han havde været syg i lang tid. Han arbejdede ikke i de sidste to år af sit liv, men holdt en førstemand i bageriet. Mor fortalte, at han gik tur næsten hver eftermiddag, men han fortalte aldrig, hvor han gik hen. En dag, henimod efterår, tænkte hun, at hun ville gå en tur på kirkegården for at se, hvordan vore gravsteder så ud²³). Hun fik en stor overraskelse. Det hele var omringet af et snoet jernhegn, og der var et stort monument med familienavnet i guldbogstaver. Der var også en fin jernbænk. Det var, hvad far havde udført på sine gåture. Jeg tror, at han følte, det ikke ville vare længe, inden han selv skulle finde hvile på stedet.

Jeg husker, at Ingeborg og jeg fik nye sorte kjoler, og hvor smuk hun så ud. Jeg plejede at sidde og betragte hende. Når hun lo, var ansigtet fuldt af smilehuller.

Landmåler Buchhaves grundtegning, 1851, Vestergade matr. nr. 383. Efter brandtaksationen fra 1867 bestod ejendommen af forhus med værelser og køkken og en skorsten og to kakkellovne. Et sidehus ibygget forhuset indrettet til bageri med ovn, bryggers og køkken, samt et baghus med værelser og lokum. Alt var i grundmur og tegltag.

Efterskrift

Olga Habersat slog sig ned i Rochester, New York, hvortil nogle af hendes søskende var flyttet i forvejen. Lidt efter lidt lærte hun engelsk ved selvhjælp. Kort tid efter

²² J. C. C. Habersat blev begravet 31/10-1898.

²³ Vester Kirkegård. Thisted.

udvandringen døde faderen J. C. C. Habersat i Thisted efter en sygdomsperiode. I 1898 blev hun gift med Albin Birch, og parret flyttede p.gr.a. et sundere, mere tørt klima til Denver, Colorado i midtvesten, hvor Birch arbejdede i en forretning, medens hun passede sønnen Axel. Senere i 1906 erhvervede de et stykke godt jord på 160 acres i et nedlagt indianereservat, kaldet Vernal i Utah, hvor de opbyggede et nyt hjem på den bare jord ude på prærien. Sammedets fik familien part i et hotel og en restaurant, hvor Olga Habersat arbejdede. Hotellet blev senere solgt, og familien byggede en møbelforretning istedet. Albin Birch døde i marts 1925, og Olga Habersat blev alene med parrets 3 børn, men giftede sig kort tid efter med enkemanden John Weever. Olga Habersat vendte aldrig tilbage til Thisted.

Johan Carl Habersat efterlod ved sin død i 1898 konen Christine Habersat f. Christensen og de to yngste børn Johanne f. 1882 og Valdemar f. 1883 i Thisted. Disse, moderen og de to yngste børn, udvandrede i marts 1899²⁴). Og hele familien havde dermed forladt Thisted. Familien slog sig i første omgang ned i staten New York, men blev efterhånden spredt over større dele af USA. Efterkommere af familien lever stadig i USA, og de føler en tilknytning til Danmark og Thisted, men har intet kendskab til nulevende slægtninge, der i så fald skulle være efterkommere af de 9 brødre til Christine Habersat f. 1842 i Thisted.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1992, side 51-66).

---

²⁴ - oplyst hos Udvandrerarkivet, Aalborg.